

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 54 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Luis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlari	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	

UO'K:336.76

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYAVIY BANK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING TENDENSIYALARI, UNDAN SAMARALI FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA KONSEPTUAL JIHATLARI

Roziqov Behzod Bahrom o'g'li

Fan va texnologiyalar universiteti Iqtisodiyot kafedrası dotsent v.v.b

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi.

Email: Graf-6512@mail.ru

ORCID:0009-0009-7693-3288

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida ularning raqobatbardoshligi, samaradorligi va qiymat taklifini oshirish maqsadida moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish strategiyalari ko'rib chiqiladi. Global texnologik rivojlanish va mijozlarning xohish-istaklarining o'zgarishi bilan ajralib turadigan davrda tijorat banklari o'zgaruvchan bozor talablariga javob berish uchun innovatsiyalar va moslashish zarurligiga duch kelmoqda. Maqolada barqaror o'sishga erishish va mijozlar ehtiyojlarini maksimal darajada qondirish uchun banklarning asosiy strategiyalari aniqlangan. Ushbu strategiyalar orasida raqamli transformatsiya, mahsulot takliflarini kengaytirish, mijozlar tajribasini yaxshilash, moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, risklarni boshqarish tizimini mustahkamlash, inson kapitalini oshirishga investitsiyalar va barqaror moliyalashtirish amaliyoti mavjud. Ushbu strategiyalarni amalga oshirish tijorat banklariga moliyaviy xizmatlar sohasida yetakchi o'rinlarni egallashga, biznesning o'sishini rag'batlantirishga va kengroq maqsadlarga — iqtisodiy farovonlik va ijtimoiy farovonlikka erishishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, moliyaviy xizmatlar, raqamli transformatsiya, mahsulot takliflari, mijozlar tajribasi, moliyaviy mavjudlik, xatarlarni boshqarish, iste'dodlarni rivojlantirish, barqaror moliyalashtirish, innovatsiyalar.

Abstract: This paper examines strategies for developing financial services in commercial banks to enhance their competitiveness, efficiency and value proposition. In an era characterized by rapid technological advances and changing customer preferences, commercial banks are faced with the need to innovate and adapt to changing market demands. This article identifies the key strategies of banks to achieve sustainable growth and maximize customer satisfaction. These strategies include digital transformation, expanding product offerings, improving customer experience, enhancing access to financial services, strengthening risk management, investing in talent development and sustainable financing practices. Implementing these strategies will help commercial banks take a leadership position in financial services, drive business growth and achieve the broader goals of economic prosperity and social well-being.

Key words: commercial banks, financial services, digital transformation, product offerings, customer experience, financial inclusion, risk management, talent development, sustainable finance, innovation.

Аннотация: В данной статье рассматриваются стратегии развития финансовых услуг в коммерческих банках для повышения их конкурентоспособности, эффективности и ценностного предложения. В эпоху, характеризующуюся быстрым технологическим прогрессом и изменением предпочтений клиентов, коммерческие банки сталкиваются с необходимостью внедрения инноваций и адаптации к меняющимся требованиям рынка. В данной статье определены ключевые стратегии банков по достижению устойчивого роста и максимизации удовлетворенности клиентов. Эти стратегии включают цифровую трансформацию, расширение предложения продуктов, улучшение качества обслуживания клиентов, расширение доступа к финансовым услугам, усиление управления рисками, инвестиции в развитие талантов и методы устойчивого финансирования. Реализация этих стратегий поможет коммерческим банкам занять лидирующие позиции в сфере финансовых услуг, стимулировать рост бизнеса и достичь более широких целей экономического процветания и социального благополучия.

Ключевые слова: коммерческие банки, финансовые услуги, цифровая трансформация, продуктовые предложения, качество обслуживания клиентов, финансовая доступность, управление рисками, развитие талантов, устойчивое финансирование, инновации.

KIRISH

Tijorat banklari — korxonalar, jismoniy shaxslar va davlat organlariga moliyaviy xizmatlar ko'rsatish orqali O'zbekiston iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyatga ega. Ular investitsiyalarni rag'batlantirish, aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda global texnologik taraqqiyot, raqamli transformatsiya jarayonlari va mijoz talablari tez o'zgarayotgan sharoitda, tijorat banklari raqobatbardoshlikni mustahkamlash, xizmatlar sifatini takomillashtirish va barqaror rivojlanish yo'nalishlarini yangilash yo'lida innovatsiyani kuchaytirishi shart.

O'zbekiston Prezidenti tomonidan qabul qilingan bir nechta muhim strategik hujjatlar bank tizimidagi islohotlarni jadallashtirishda muhim omil bo'lmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 12.05.2020 yildagi PF-5992-son bilan tasdiqlangan "2020–2025yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasi"da bank tizimini modernizatsiya qilish, xizmatlar sifatini va ommaviyligini oshirish, davlat ulushini qisqartirish va raqamli transformatsiya yo'nalishlarini kuchaytirish belgilangan.¹

Mazkur Strategiyaga qo'shimcha ravishda "Yo'l xaritasi" va uni amalga oshirish bo'yicha aniq maqsadli ko'rsatkichlar ham tasdiqlangan. Bu esa ikki tomonlama yondashuv – strategik yo'nalishlar va amaliy chora-tadbirlarni muvofiqashtirish imkonini beradi.

Ushbu strategik hujjatlar asosida banklar:

- Hizmat ko'lamini kengaytirish orqali raqamli moliyaviy xizmatlarni joriy etish,
- Xizmatlarning geograik ommabopligini oshirish va fuqaro e'tiborini jalb etishda yangi formatlarga o'tish,
- Xalqaro standartlarga asoslangan korporativ boshqaruvni kuchaytirish,
- Davlat ulushli banklarni xususiyashtirish orqali moliyaviy bozor muvozanatini yaxshilash kabi dolzarb

yo'nalishlarda faol harakat qilmoqda

Shuningdek, ushbu yondashuvlar bank tizimining raqamli transformatsiya, innovatsiyalar, xizmat ko'rsatish sifati va raqobatbardoshligini oshirishda ustuvor yo'nalishlarni belgilashga xizmat qiladi.

Shu bois, mazkur maqolada tijorat banklarining moliyaviy xizmatlarini rivojlantirish tendensiyalari, ularni samarali qo'llash imkoniyatlari va konseptual jihatlari batafsil o'rganiladi.

MAVZUGA OID ADABIOTLAR TAHLILI

A.Azlarovanning fikricha, O'zbekiston bank tizimida so'nggi yillarda bank xizmatlarini sifatini va ko'lamini oshirish bo'yicha qator ishlar amalga oshirildi. Lekin, jahonda bo'layotgan o'zgarishlar, globallashtirish jarayoni, raqobatbardoshlikni haddan ziyod rivojlanishi, tijorat banklarining transformatsiya jarayonini yanada faollashtirish, mijozlarga ko'rsatilayotgan bank xizmatlarini yangi bosqichga olib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Bugungi kunda an'anaviy bank xizmat turlarining o'rnini raqamli banking xizmat turlari egallamoqda. Chunki banklar xizmat turlarini takomillashtirib bormas ekan, ular daromadini va mijozlar sonini keskin oshirib borish imkoniyatidan mahrum bo'lishi mumkin. Moliyaviy xizmatlar sanoatining rivojlanishi bois jadallashmoqda. Biz yuqorida muhokama qilgan FinTech tendensiyalari mijozlar talabiga javoban paydo bo'ldi. Ular aslida provayderlarga moliyaviy ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish, shaffoflikni oshirish, tranzaksiyalarni tezkor qayta ishlash, masofadan xizmatlarni ko'rsatish, identifikatsiya qilishning ishonchli usullari va mijoz hayotining aylanish jarayonini yaxshiroq qo'llabquvvatlashga imkon beradigan yanada sifatlil xizmatlarni taqdim etishga yordam beradi.

Umuman olganda, adabiyot tahlili tijorat banklarida barqaror rivojlanish ko'rinishlarining ahamiyati ortib borayotganidan dalolat beradi: banklar tobora ko'proq yashil bank amaliyotidan foydalanmoqda. Kelgusida ushbu strategiyalarning barqaror rivojlanish natijalariga erishish va tez o'zgaruvchan global landshaft sharoitida tijorat banklarining barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda samaradorligini o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlar talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimi va uning bank sektorini rivojlantirish tendensiyalarini asoslash maqsadida 2020-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish strategiyasi va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini amalga oshirish mexanizmlarini institutsional ta'minlash baholanmoqda. "O'zbekiston Respublikasi Tashqi iqtisodiy aloqalar milliy banki" unitar korxonasini aksiyadorlik jamiyatiga ("O'zmilliybank" AJ) aylantirish, 2021-2025-yillarda bank sektori sub'yektlarini xususiyashtirish, shuningdek, bank xizmatlarini modernizatsiya qilish va respublika tijorat banklari faoliyatini raqamli o'zgartirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Bank va moliya tizimida yillik kreditlash hajmini 40 milliard dollarga yetkazish, bank omonatlari hajmini 4 barobarga oshirish.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 12.05.2020 yildagi PF-5992-son <https://lex.uz/uz/docs/-4811025?ON-DATE=30.12.2021%2000>

O'zbekiston tijorat banklari tomonidan jalb qilingan omonatlar hajmi 2020–2024-yillar oralig'ida sezilarli darajada oshgan. Jami omonatlar hajmi 2020-yilda 2,2 trillion so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 5,6 trillion so'mga yetgan. Bu esa 4 yil ichida omonatlarning 2,5 baravarga o'sganini anglatadi. Biroq, "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida belgilanganidek, 4 baravar o'sish maqsadiga hali to'liq erishilmagan.

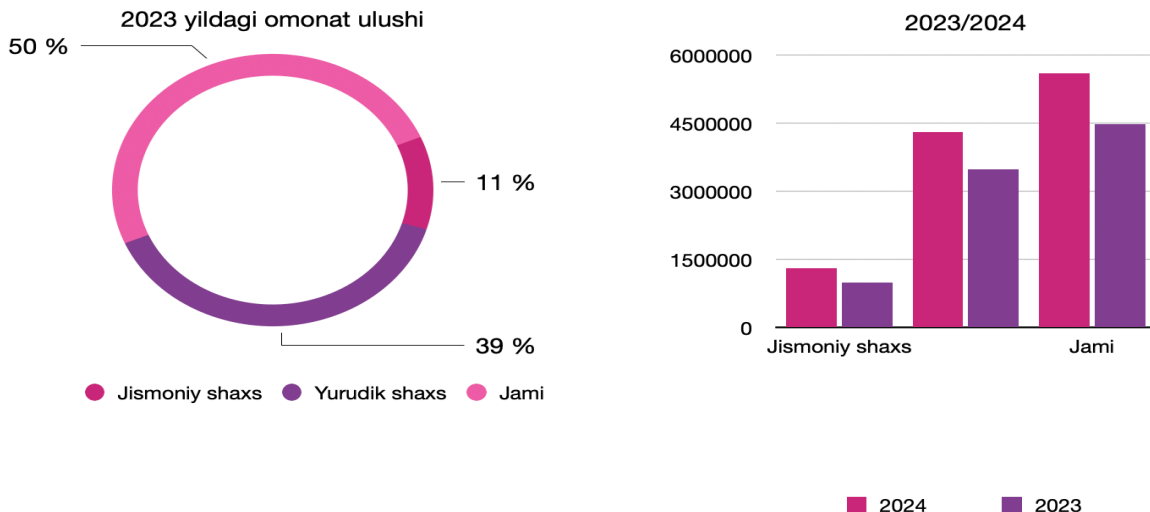
TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot davomida tijorat banklari, bank rahbarlari, mijozlar, tartibga soluvchilar va soha mutaxassislarini o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan maqsadli auditoriya aniqlandi. Barqaror bank amaliyoti bo'yicha tegishli bilim va tajribaga ega bo'lgan ishtirokchilarni tanlash uchun maqsadli namuna olish usulidan foydalanildi. Shuningdek, moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish va barqaror rivojlanish bilan bog'liq asosiy o'zgaruvchilar aniqlandi, masalan, moliyaviy ko'rsatkichlar (rentabellik, aktivlar sifati, likvidlik), barqarorlik ko'rsatkichlari (uglerod izi, ijtimoiy ta'sir, boshqaruv amaliyoti), moliyaviy xizmatlar sifatini yaxshilash strategiyalari (raqamli transformatsiya, mahsulotni diversifikatsiya qilish). Bu bilan cheklanib qolmasdan, maqolada so'rov ma'lumotlari va moliyaviy faoliyat ko'rsatkichlarini tahlil qilish uchun statistik usullardan foydalanildi (regressiya tahlili, korrelyatsiya tahlili). Ushbu tadqiqot metodologiyasiga rioya qilgan holda, biz barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish bilan birga tijorat banklarida moliyaviy xizmatlar sifatini yaxshilash strategiyalarini sinchkovlik bilan o'rganishimiz mumkin, bu esa akademik bilimlarga ham, bank sohasida amaliy qo'llanmalarga ham hissa qo'shadi.

TAHLIL NATIJALARI

Jismoniy shaxslarning omonatlari 2020-yilda 329,9 milliard so'm bo'lsa, 2024-yilda 1,3 trillion so'mga yetgan. Bu esa jismoniy shaxslarning omonatlari 4 baravarga yaqin o'sganini ko'rsatadi. Bu natija bank tizimining aholiga taklif etayotgan depozit mahsulotlari, raqamli xizmatlarning rivojlanishi va moliyaviy savodxonlik oshayotganining ijobiy ko'rinishidir.

2023-yilda bank omonatlarining 50% umumiy jamg'arma sifatida, 39% yuridik shaxslar tomonidan va 11% jismoniy shaxslar tomonidan shakllantirilgan. 2024-yilda esa jismoniy shaxslar omonatlarining ulushi ortgan bo'lib, aholining bank tizimiga ishonchi ortib borayotganini anglatadi.

Tijorat banklari tomonidan jalb qilingan depozitlar (mlrd.so'm)

Omonat	2024	2023	2022	2021	2020
Jismoniy shaxs	1306079	989269	671363	526265	329887
Yuridik shaxs	4301142	3492424	3067361	2764834	1908710
Jami	5607221	4481692	3738724	3291099	2238597

1 -rasm. Tijorat banklari tomonidan jalb qilingan depozitlar².

2 <https://cbu.uz/uz/statistics/buleten/594513/> asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Yuridik shaxslar tomonidan qo'yilgan omonatlar esa 2020-yilda 1,9 trillion so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 4,3 trillion so'mga yetgan. Bu esa omonatlarning 2,25 baravarga oshganini anglatadi. Shunga qaramay, yuridik shaxslar omonatlarining o'sish sur'ati jismoniy shaxslarga qaraganda pastroq bo'lib, bu sohaga yanada ko'proq e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Bank omonatlarining o'sish sur'ati barqaror bo'lib, har yili o'rtacha 15–25% ni tashkil qilmoqda. Agar ushbu tendensiya davom etsa, 2026-yilgacha jami omonatlar hajmi 9 trillion so'mga yetishi mumkin. Bu esa bank tizimi uchun yangi imkoniyatlar eshigini ochadi.

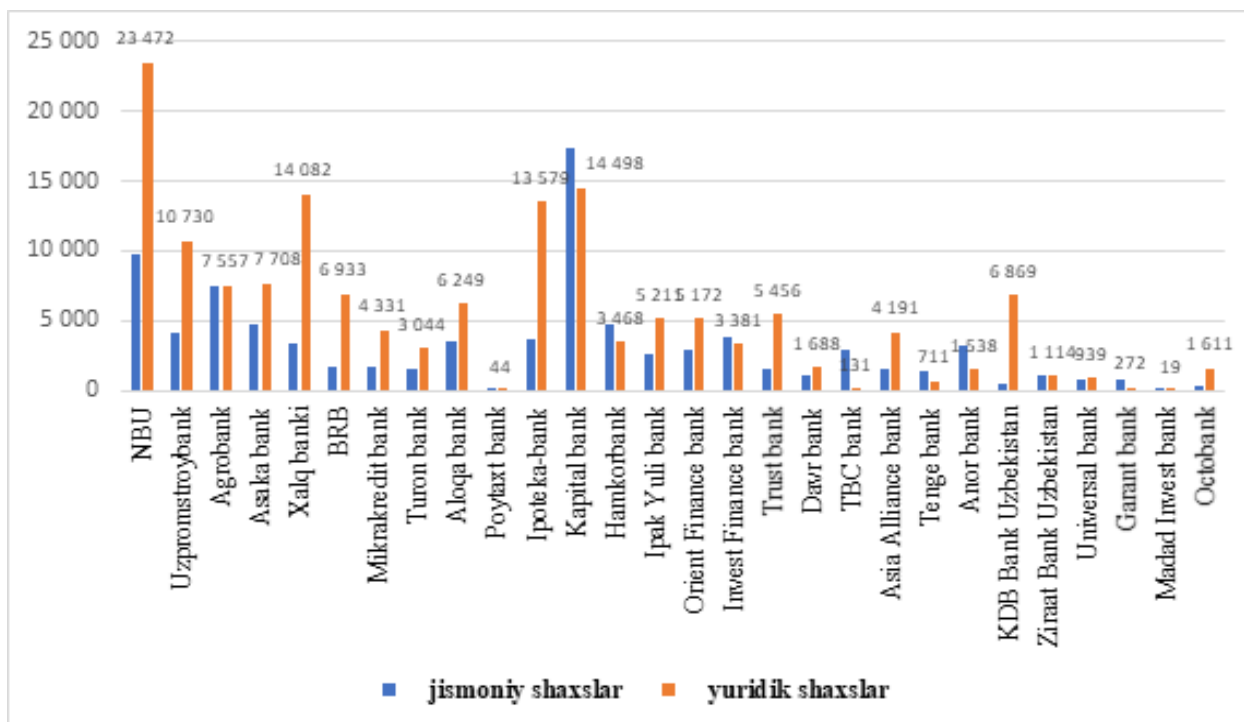
Kelgusida bank tizimida omonatlar hajmini yanada oshirish uchun yuridik shaxslar uchun depozit shartlarini yanada jozibador qilish, uzoq muddatli omonatlar bo'yicha daromadlilikni oshirish va bank xizmatlarini yanada raqamlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, aholi va tadbirkorlarning moliyaviy savodxonligini oshirish bo'yicha targ'ibot ishlarini kuchaytirish talab etiladi.

Umuman olganda, bank omonatlari hajmining sezilarli darajada oshganiga qaramay, belgilangan 4 baravar o'sish maqsadiga to'liq erishish uchun qo'shimcha islohotlar va chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Bank sektori global tajribani joriy etish, innovatsion moliyaviy mahsulotlarni kengaytirish va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish orqali yanada barqaror rivojlanishi mumkin.

O'zbekistonda Respublikasi jalb qilingan omonatlar salmo'g'i yildan yilga oshib bormoqda. Shuningdek 2024 yilga barcha tijorat banklarning ushbu omonatlardagi ulushi oshib bormoqda va 2.8-rasmda tijorat banklarining jalb qilgan omonatlar keltirilgan.

O'zbekistonda tijorat banklarining omonatlari 2024-yildagi ma'lumotlarga ko'ra davlat ulushiga ega banklar va boshqa banklarda umumiy omonati 243 128 milliard so'm hisoblanadi ulardan 122 163 mlrd so'mi davlat ulushiga ega banklar hisoblanadi va boshqa banklar esa 120 965 mlrd so'm 49,8% hisoblanadi. Tijorat banklar ichida Milliy bank eng ko'p omonat jamlagan bank hisoblanib jismoniy shaxslardan 9 745 mlrd so'm va yuridik shaxslarda esa 23 472 mlrd so'm omonat yig'ib jami davlat ulushiga ega bo'lgan banklarning 27,2%ini, umumiy tijorat banklarining 13,7%ni tashkil qiladi. Ikkinchi o'rinda omonat yig'gan banklardan biri Kapital bank hisoblanib jami 31 802 mlrd so'mni tashkil qilgan.

Depozit siyosatini ishlab chiqishda banklar uni optimallashtirishning ma'lum mezonlariga amal qilishlari kerak. Umuman olganda, bank va mijoz o'rtasida depozitlar bo'yicha foiz stavkalari, depozitlar (depozitlar) va hisoblangan foizlarni belgilash, shu jumladan depozitlarni jalb qilish sohasidagi banklarning faoliyati (depozit) shartnomalarga muvofiq o'z vaqtida to'lash depozit va foiz siyosatiga muvofiq amalga oshiriladi banklarning. Yuridik va jismoniy shaxslarning omonatlari ulushining ko'payishining asosiy sababi banklarning mijozlar ishonchini qozonishidir.

2 -rasm. Tijorat banklarining omonatlari³.

3 <https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/1675152/> asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Banklar o'rtasidagi raqobatning sezilarli darajada kuchayishi milliy valyutadagi muddatli depozitlar bo'yicha foiz stavkalarida o'z aksini topdi. Xususan, 2024 yil aprel oyida jismoniy shaxslarning muddatli depozitlari bo'yicha o'rtacha foiz stavkasi 21,3% ni tashkil etgan bo'lsa, yuridik shaxslarning muddatli depozitlari bo'yicha bu ko'rsatkich 18,5% gacha ko'tarildi. Depozitlar bo'yicha foiz stavkalarining jozibadorligi oshishi va depozit sertifikatlari miqdorining oshishi natijasida bank tizimida jami bank xizmatlarining mashhurligi mijozlarga o'z hisobvaraqlarini yuritish, to'lovlarni tez amalga oshirish va bank hisobvaraqlari bo'yicha hisobotlarni tuzish imkonini beradi. Bundan tashqari, bank mijozlari o'z mablag'larini depozitlarga joylashtirish yoki kechayu kunduz mobil telefonlar orqali masofadan turib kredit olish uchun ariza berish imkoniyatiga ega.

O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan moliya sektorini rivojlantirish strategiyasida yillik kreditlash hajmini 40 milliard dollarga yetkazish belgilangan. Ushbu maqsad mamlakatning investitsion muhitini yaxshilash, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va iqtisodiy o'sishni jadallashtirish uchun muhim omil hisoblanadi. Quyida bu boradagi asosiy jihatlar yoritiladi.

Hozirgi vaqtda O'zbekiston bank sektori tomonidan ajratilayotgan yillik kredit hajmi taxminan 25-30 milliard dollar atrofida bo'lib, bu ko'rsatkich so'nggi yillarda sezilarli o'sdi. Kredit portfeli asosan quyidagi yo'nalishlarga yo'naltirilgan:

- Yirik sanoat loyihalari (neft-gaz, kimyo, energetika va infratuzilma).
- Kichik va o'rta biznes (KO'B) subyektlari uchun imtiyozli kreditlar.
- Iste'mol kreditlari (avtokredit, ipoteka va maishiy texnika xarid qilish uchun kreditlar).
- Qishloq xo'jaligi va eksportga yo'naltirilgan loyihalar uchun kreditlash dasturlari.

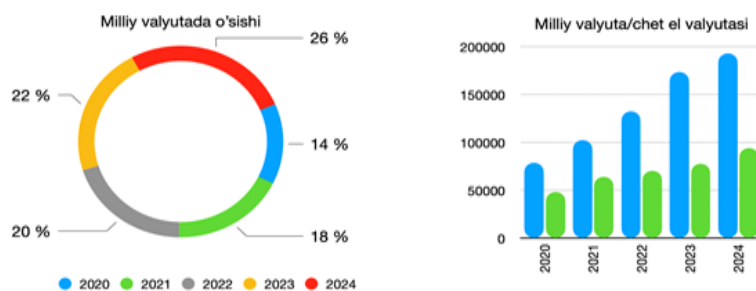
2-rasmda tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlarning milliy va chet el valyutasidagi dinamikasi aks ettirilgan. Kreditlash hajmining yildan-yilga ortib borayotgani O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishining muhim ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, bu holat investitsiyalar hajmining oshishi va moliyaviy barqarorlik darajasining mustahkamlanayotganini ko'rsatadi.

2-rasmda keltirilgan jadvalga ko'ra, 2019-yildan 2024-yilgacha bo'lgan davrda kreditlash hajmi 140,7 trillion so'mdan 287,1 trillion so'mga yetgan. Bu esa 5 yil ichida qariyb 2 barobarga o'sishni anglatadi. Ayniqsa, 2022-yildan keyingi yillarda kredit ajratish hajmi sezilarli darajada oshgan bo'lib, 2024-yilda rekord darajaga yetdi. Milliy valyutada ajratilgan kreditlar hajmi 2019-yildagi 80,4 trillion so'mdan 2024-yilda 193,2 trillion so'mga yetgan. Bu esa milliy valyutadagi kreditlarning 2,4 barobarga oshganini anglatadi. Ayniqsa, 2022-yildan boshlab milliy valyutadagi kreditlash hajmining keskin oshgani kuzatilmoqda.

Bu tendensiyalar quyidagi omillar bilan bog'liq:

Bank sektorining isloh qilinishi va xususiylashtirish jarayonlari – Bank tizimidagi davlat ulushining qisqartirilishi va xususiy banklarning faollashuvi milliy valyutada kredit olish imkoniyatlarini kengaytirdi.

Inflyatsiya va foiz stavkalarining o'zgarishi – Milliy valyutadagi kreditlar bo'yicha foiz stavkalari pasaytirilib, tadbirkorlik subyektlariga qo'shimcha imtiyozlar yaratildi.

Tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlar (mlrd. so'm)			
Yillar	Milliy valyutada	Chet el valyutasi	Jami
2020	79041	48167	127208
2021	102259	63982	166241
2022	132662	70464	203127
2023	173499	77903	251402
2024	193263	93919	287182

3-rasm. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari tomonidan ajratilgan kreditlar⁴

4 <https://cbu.uz/uz/statistics/> asosida muallif tomonidan tayyorlandi

Ishlab chiqarish va kichik biznesni moliyalashtirish dasturlari – Xususan, tadbirkorlar uchun milliy valyutada ajratilayotgan kreditlarning hajmi ortib bormoqda.

2019-yilda tijorat banklari tomonidan ajratilgan chet el valyutasidagi kreditlar 60,3 trillion so'm bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 93,9 trillion so'mga yetgan. Tijorat banklarining chet el valyutasidagi kreditlar hajmi 2019-yilga nisbatan 2024-yilda 1,5 barobarga o'sish kuzatilgan bo'lib. Chet el valyutasidagi kreditlashning oshishi asosan:

Eksportyor kompaniyalarning ko'payishi – Xorijiy bozorga chiqayotgan tadbirkorlar chet el valyutasida kredit olishga ehtiyoj sezmoqda.

Xalqaro investitsiyalar hajmining o'sishi-ham chet el kapitalini jalb qilish, ham chet el banklari bozoriga kirish - kreditlash hajmining o'sishiga olib keldi.

Import qilish uchun zarur mablag'lar – Ayrim sohalarida, ayniqsa, energetika va yirik sanoat loyihalarida chet el valyutasidagi kreditlar katta ahamiyat kasb etadi.

Yillik kreditlash hajmini 40 milliard dollarga yetkazish maqsadining amalga oshirilishi. Mamlakatda bank tizimi isloh qilinayotgani va kreditlash hajmi yil sayin ortib borayotganligini hisobga olsak, 40 milliard dollarlik kreditlash maqsadiga erishish imkoniyatini beradi.

2023-yilda jami ajratilgan kreditlar hajmi 251,4 trillion so'mni tashkil etgan bo'lsa, bu taxminan 22 milliard dollar ekvivalentiga teng. 2024-yilda esa bu ko'rsatkich 287,1 trillion so'mga yetgan, bu esa 25 milliard dollardan ortiq degani.

Keyingi yillarda xususiy banklarning kredit portfeli kengaysa, xorijiy banklarning ulushi oshsa va islomiy moliyalashtirish joriy qilinsa, 40 milliard dollarlik kreditlash hajmiga 2027-2028-yillarda yetish mumkin.

O'zbekiston bank sektori kreditlash hajmini izchil oshirib bormoqda, ayniqsa milliy valyutadagi kreditlarning o'sishi sezilarli darajada. Bu esa iqtisodiyotning real sektori rivojlanayotganini va tadbirkorlikni moliyalashtirish imkoniyatlari kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Chet el valyutasidagi kreditlar ham barqaror o'sib bormoqda, bu esa xorijiy investitsiyalar jalb qilinayotgani va eksport-import operatsiyalarining faollashayotganini anglatadi.

Maqsad-yillik kreditlar hajmini asta-sekin 40 milliard dollarga oshirish. Ushbu jarayonni tezlashtirish uchun xususiy banklarni rivojlantirish, xalqaro banklar bozoriga kirish va kredit resurslarini samarali taqsimlash zarur.

Albatta, "O'zbekiston-2030" strategiyasida nazarda tutilgan banklarni xususiyashtirish, uch-to'rt bankni davlat mulki qilib saqlash, bank bozoriga kamida to'rtta yirik, nufuzli xorijiy banklarni jalb etish, xalqaro miqyosda tan olingan minimal banklarni joriy etish orqali standartlar va nazorat bazalarini takomillashtirish kabi vazifalarni amalga oshirilishini ta'minlash uchun bank tizimini o'zgartirishni jadallashtirish zarur.

2023-yil 1-sentabr holatiga ko'ra mamlakatimizning barcha moliyaviy aktivlarining 69% davlat ishtirokidagi banklarda saqlanmoqda. Davlat tijorat banklari kapitalining 67% egalik qiladi. Qolgan 65% kreditlar davlat mablag'lari hisobidan berildi va kredit depozitlarining atigi 35% davlat ishtirokidagi banklarga berildi. Bunday sharoitda xususiy banklar davlat ishtirokidagi banklarga qaraganda 3,5-4 baravar foydaliroqdir.

2024-yilgi moliyaviy natijalar bo'yicha O'zbekiston tijorat banklarining umumiy daromadi 12 380 milliard so'mdan 6 965,8 milliard so'mga kamaygan, ya'ni umumiy daromad taxminan 43,7% ga qisqargan. Bu bank sektorida islohotlar jarayonining davom etayotgani va ayrim tijorat banklari uchun murakkab moliyaviy sharoit yuzaga kelganini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiotlar ro'yxati

1. Hamidi, H., & Nourani, M. (2020). Green Banking Practices: A Systematic Literature Review. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 27(1), 3-22.
2. Vithessonthi, C., & Tongurai, J. (2018). Financial Markets Development, Business Cycle, and Bank Risk: Evidence from the GCC Countries. Research in International Business and Finance, 46, 418-442.
3. Mamadiyarov, Z.T. (2021). banklarni transformatsiya qilish sharoitida masofaviy bank xizmatlari bilan bog'liq risklarni boshqarish // Экономика и финансы (Узбекистан). №5 (141).
4. Azlarova, A. (2020). Covid-19 koronavirus pandemiyasi sharoitida o'zbekitonda bank soxasini transformatsiyalash jarayonini jadallashtirish // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 5, sentyabr oktyabr.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Bank xizmatlari ommabop-ligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" Qarori, 23.03.2018 yildagi PQ-3620-son
6. Siddik, M. N. A., & Islam, M. A. (2020). The Nexus between Financial Development and Environmental Quality: Evidence from Asian Economies. Environmental Science and Pollution Research, 27(18), 22694-22706.
7. <https://cbu.uz/uz/>
8. Graf-6512@mail.ru

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>